

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Arbetsterapeutprogrammet

Hur beskrivs och upplevs arbetsterapeuters arbete i skola?

- En kvalitativ intervjustudie med arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola

Författare:

Rebecca Pettersson & Patricia Ezzi Larsson

Handledare:

Elisabeth Persson

Juni 2019

Kandidatuppsats

Adress: Institutionen för Hälsovetenskaper, Arbetsterapi och aktivitetsvetenskap, Box 157, S-221 00 Lund

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Arbetsterapeutprogrammet

2019-05-21

Hur beskrivs och upplevs arbetsterapeuters arbete i skola?

En kvalitativ intervjustudie med arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola

Rebecca Pettersson & Patricia Ezzi Larsson

Abstrakt:

Bakgrund: Arbetsterapeuter och deras arbete i skolor i Sverige efterfrågas mer och mer men kunskapen kring hur arbetet upplevs och beskrivs är ett förhållandevis outforskat område.

Syfte: Syftet med studien var att beskriva arbetsterapeuters arbete i skola samt hur detta upplevdes av arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola.

Metod: Studien var en kvalitativ tvärsnittsstudie. Nio semistrukturerade intervjuer genomfördes med arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola. Vid analys av intervjuerna användes kvalitativ innehållsanalys med induktiv ansats.

Resultat: Resultatet blev fyra huvudkategorier: elevers behov i skola, arbetssätt, åtgärder och åtgärdernas inverkan på aktivitet och delaktighet. Av studien framgick det att det arbetsterapeutiska arbetet i skola utgick från elevernas behov och förutsättningar. Arbetet utgjorde en kombination av kartläggning i form av observation, samtal med andra yrkesverksamma i skola, samarbete med andra professioner och nätverk kring eleven samt med en helhetssyn på elevens aktiviteter i alla miljöer. Utifrån de behov, förutsättningar och mål som fanns för eleven utformades åtgärder för att kunna öka aktivitet och delaktighet i skola.

Slutsats: Arbetsterapeuters kunskaper, åtgärder och synsätt beskrevs kunna bidra till en kompletterande profession i skola. Arbetsterapeuters arbete kunde bidra till ökad förståelse för elevernas behov och detta kunde bidra till ökad aktivitet och delaktighet för eleverna.

Nyckelord: *Arbetsterapi, arbetsterapeuter i skola, utbildning, aktivitet och delaktighet*

Adress: Institutionen för Hälsovetenskaper, Arbets terapi och aktivitetsvetenskap, Box 157, S-221 00 Lund

LUND UNIVERSITY

Faculty of Medicine

Occupational therapy program

2019-05-21

How is the work of occupational therapists in school settings described and experienced?

A qualitative interview study with occupational therapists and other professions in school

Rebecca Pettersson & Patricia Ezzi Larsson

Abstract

Background: Occupational therapists and their work in schools are being inquired for more and more in Sweden but the knowledge around how their work are perceived and described are a relatively unexplored area. *Aim:* The aim of the study was to describe the work of occupational therapists in school, as well how this is experienced by occupational therapists and other professions in schools. *Method:* The study was a qualitative cross-sectional study. Nine semi-structured interviews were conducted with occupational therapists and other school professions. The analysis of the interviewees was done with qualitative content analysis with inductive approach. *Result:* The result was four main categories: the pupils needs in school, working methods, measures and the impact of the measures on activity and participation. The study showed that the occupational therapeutic work in school was based on the pupils needs and conditions. The work constituted a combination of mapping in the form of observation, conversations with other professions in school, collaboration with other professions and networks around the student and with a holistic view of the student's activities in all environments. Based on the needs, conditions and goals that existed for the pupil, measures were designed to increase activity and participation in school. *Conclusion:* Occupational therapists knowledge, actions and approaches were described as being able to contribute to a supplementary profession in school. The work of occupational therapists could contribute to increased understanding of the pupils needs and this could contribute to increased activity and participation for the pupils.

Keywords: Occupational therapy, occupational therapists in school settings, education, occupation and participation

Bachelor thesis

Department of Health Sciences, Occupational Therapy and Occupational Science, Box 157, S-221 00 Lund

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	2
Arbetsterapi	2
Samspelet mellan person, aktivitet och miljö	3
Utbildning	4
Arbetsterapeutens arbetsuppgifter i skola	5
Arbetsuppgifter för andra yrkesverksamma i skola	7
Samarbete mellan arbetsterapeut och andra yrkesverksamma i skola	8
Elevs aktivitet och delaktighet i skola	9
Problemformulering	10
Syfte	10
Frågeställningar	10
Metod	10
Urval	11
Deltagare	12
Procedur	12
Datainsamling	13
Dataanalys	14
Forskningsetiska överväganden	15
Resultat	16
Elevs behov i skola	16
Allmänna behov	17
Särskilda behov	17
Arbetsätt	18
Observation	19
Samarbete	19
Olika kunskaper och synsätt	20
Helhetssyn	21
Åtgärder	22
Hjälpmedel	22
Anpassning	23
Strategier	23
Åtgärdernas inverkan på aktivitet och delaktighet	24
Elevs skolgång	24
Arbete	25
Diskussion	26
Resultatdiskussion	26
Elevs behov i skola	26
Arbetsätt	27
Åtgärder	29
Åtgärdernas inverkan på aktivitet & delaktighet	30
Metoddiskussion	30
Slutsats	32
Referenslista	34
Bilagor	40
Bilaga 1 (3) Informationsbrev mellanhand	40
Bilaga 2 (3) Informationsbrev och samtyckesblankett deltagare	41
Bilaga 3 (3) Intervjuguide	43

Inledning

Arbetsterapeuter kan kartlägga behov av stöd och anpassningar samt ge förslag på åtgärder för att öka elevers delaktighet i skola (Lidström & Munkholm, 2018; Sveriges arbetsterapeuter, 2016). När en arbetsterapeut arbetar i skolan sker oftast ett nära samarbete med andra professioner i skola som exempelvis lärare (Hemmingsson, 2016). För elever med bland annat funktionsvariationer, tyder forskning på att samarbetet mellan arbetsterapeut och lärare är viktigt för dessa elevers förutsättningar för att klara sin skolgång (Case-Smith, Weaver & Holland, 2014; Hemmingsson, Gustavsson & Townsend, 2007; Stalder, Kottorp, Steinlin & Hemmingsson, 2018; Truong & Hodgetts, 2017). Samarbete kan definieras på flera olika sätt och har i denna studie valts att definieras enligt Lindenfors (2011) beskrivning som när två eller flera personer genomför arbetsuppgifter tillsammans för gemensam nytta. Samarbete involverar bland annat gemensam utveckling av mål, syfte och samordnad uppföljning (Barnes & Turner, 2001). I länder som exempelvis Australien, Nya Zeeland och USA har arbetsterapeuter en given plats i skola där de kan ingå som stöd för alla elever oavsett funktion (Lidström & Munkholm, 2018; Occupational therapy australia, 2011; The american occupational therapy association [AOTA], 2016). Arbetsterapeuter anställda i skola i Sverige är i nuläget en ny arena och efterfrågan på arbetsterapeutisk kunskap ökar (Lidström & Munkholm, 2018). Eftersom forskning, ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv, kring arbetsterapeuters arbete i skolor är begränsad är det relevant att undersöka hur arbetsterapeuters arbete i skola i Sverige beskrivs och upplevs.

Bakgrund

Arbetsterapi

American occupational therapy association (AOTA, 2014) definierar arbetsterapi som användningen av aktivitet som ett terapeutiskt medel för individer eller grupper med syfte att förbättra eller möjliggöra delaktighet i roller, vanor och rutiner i hem, skola, arbetsplatser, samhälle och andra sammanhang. Arbetsterapeuter har fördjupad kunskap inom aktivitetsvetenskap och arbetsterapi med kunskap om hur hälsa kan förbättras utifrån aktiviteter människor har och väljer (Erlandsson & Persson, 2014). Aktivitet kan beskrivas som allt individer gör dagligen (Dickie, 2014) och arbetsterapi kan beskrivas som att möjliggöra för individer att kunna göra det de vill, behöver göra och på det sätt de önskar göra (Erlandsson & Persson, 2014). Arbetsterapeutiska åtgärder bygger på mångårig forskning kring individens begränsningar och förmågor till aktivitet och hur det påverkar hälsa och välbefinnande (Sveriges Arbetsterapeuter, 2016). Hälsa beskrivs enligt World Health Organization (WHO, 1948) som ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och inte endast frånvaro av sjukdom eller funktionshinder. Internationella klassifikationen av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF) är ett ramverk för att kunna arbeta systematiskt och med ett enhetligt språk kunna beskriva hälsa och hälsorelaterade tillstånd för alla individer (Socialstyrelsen, 2003). Centrala begrepp i ICF som beskriver en individs hälsotillstånd är kroppsfunction och kroppsstruktur, vilket inkluderar fysiska, psykiska och kognitiva funktioner, aktivitet och delaktighet samt omgivningsfaktorer och personliga faktorer (Socialstyrelsen, 2003). Aktivitet beskrivs i ICF som genomförandet av en uppgift eller handling (Socialstyrelsen, 2003). Inom aktivitetsvetenskap har begreppet aktivitet jämförts med delaktighet och innebär i förhållande till ICF att aktivitet i en arbetsterapeutisk betydelse består av komponenterna aktivitet och delaktighet (Peny-Dahlstrand, 2016). Arbetsterapeuter har fördjupad kunskap inom aktivitets- och delaktighetsbegreppen med kunskaper även kring kroppsfunction och kroppsstruktur och hur detta kan påverka aktivitetsutförande och aktiviteter i vardagen (Boyt Schell, Gillen, Scaffa & Chon, 2014). Arbetsterapeuter kan arbeta aktivitetsfokuserat, vilket enligt Fisher (2013) primärt innebär att fokusera på att öka utförandet av aktiviteter. Arbetet kan även vara aktivitetscentrerat, vilket enligt Fisher (2013) innebär att i alla möten med individen behålla ett aktivitetscentrerat perspektiv och att fokusera på aktivitetsmöjligheter även vid arbete som rör exempelvis att förbättra kroppsfunction eller kroppsstruktur. Oavsett vilket perspektiv det arbetsterapeutiska arbetet har är det vid all arbetsterapeutisk intervention viktigt att utvärdera om

aktivitetsförmågan ökat (Peny- Dahlstrand, 2016). Genom kunskaper kring att beakta personliga faktorer, kroppsstrukturer, kroppsfunktioner och dess samverkan i olika miljöer kan arbetsterapeuter avgöra vad som hindrar eller möjliggör en individs aktiviteter och därmed bidra till att skapa engagemang i olika aktiviteter i individens vardag (Boyt Schell et al., 2014).

Arbetsterapeutens ansvarsområde är relaterat till alla de vardagliga aktiviteter som individer gör och vilken mening de ger, vilket i sin tur är betydelsefulla aspekter för upplevd hälsa (Erlandsson & Persson, 2014). Hammell (2004) menar att mening i aktivitet grundar sig i de fyra begreppen: görande (doing), varande (being), samhörighet (belonging) och blivande (becoming). Vilken mening eller värde aktiviteter har är unikt för varje individ och värdeupplevelserna kan förändras under livet (Erlandsson & Persson, 2014). Sömn anses vara en viktig förutsättning för att kunna utföra aktiviteter (Erlandsson & Persson, 2014). Aktiviteter kan kategoriseras som skötsel, arbete, lek och fritid och beroende på vilket värde aktiviteten har för individen kan den tillhöra vilken som helst av de fyra kategorierna (Erlandsson & Persson, 2014). Fritidsaktiviteter kan ha en stor roll för utvecklingen hos ungdomar (Vroman, 2015; Zuzanek, 2009). Vid arbete med det som rör ungdomars emotionella välmående och hälsa är det viktigt att beakta det generella mönstret av ungdomars liv, vilket även inkluderar fritiden (Zuzanek, 2009). Att ha tillgång till mer fritid behöver inte vara synonymt med optimal tidsanvändning eftersom ostrukturerad tidsanvändning kan bidra till att barn och ungdomar blir uttråkade, vilket bland annat kan vara associerat med en större risk att hoppa av skolan (Vroman, 2015). En konstruktiv användning av tid utanför skolan kan därför bidra till positiv ungdomshälsa, välmående och utveckling av fysiska, intellektuella och sociala färdigheter (Vroman, 2015). Genom att utföra olika aktiviteter kan individer uppleva och skapa olika erfarenheter (Dickie, 2014). För att arbetsterapeuten ska få förståelse för en individs olika aktiviteter kan arbetsterapeuten behöva förstå samspelet mellan individen, de aktiviteter som utförs och i vilka miljöer aktiviteterna sker (Dickie, 2014; Erlandsson & Persson, 2014).

Samspelet mellan person, aktivitet och miljö

Centrala begrepp inom arbetsterapi för förståelse av individers aktiviteter är relationen mellan person, aktivitet och miljö (Law et al, 1996; Erlandsson & Persson, 2014). Dessa begrepp kan förklara hur ett aktivitetsutförande kan skapas av samspelet mellan en individ, dennes funktioner, aktiviteter och roller samt miljön där individen lever, arbetar och har sin fritid

(Law et al., 1996). När samspelet inte fungerar mellan person, aktivitet och miljö kan hinder uppstå och till följd av det kan individen få svårigheter i aktivitetsutförandet (Law et al., 1996). Varje individ lever och formar sitt liv genom ett samspel mellan valda och nödvändiga aktiviteter, vilket innebär att varje individs görande styrs av dennes unika förutsättningar, preferenser, erfarenheter och beteenden (Erlandsson & Persson, 2014). Polatajko (2010) menar att för att få förståelse för en aktivitet krävs undersökning av görandet, individen som utför aktiviteten, miljön och situationen där aktiviteten utförs samt relationen mellan dessa faktorer. Aktiviteter en individ väljer påverkas av dennes livsstil, kultur, sociala relationer och även dennes hälsa, välmående och delaktighet i samhället (Christiansen & Townsend, 2010). Aktiviteterna en individ utför sker i en miljö, eller ett sammanhang, som ständigt erbjuder nya möjligheter, krav, begränsningar och utmaningar (Erlandsson & Persson, 2014). Krav och begränsningar från en miljö där individer vistas och utför olika aktiviteter kan begränsa motivation och handling på ett negativt eller positivt sätt (Kielhofner, 2012b). Aktiviteter utförs och upplevs olika av individer och förändras under livet genom erfarenheter (Erlandsson & Persson, 2014; Kielhofner, 2012a). Aktiviteter under barndomen kan väljas och förändras för att kunna skapa nya identiteter inför vuxenlivet (Kielhofner, 2012a). Hur tid till aktiviteter används och hur tiden värderas kallas tidsbalans eller tidsanvändning (Zuzanek, 2009). En upplevd tidsbalans kan leda till minskad stress och förbättrad hälsa och välmående (Backman, 2010).

Utbildning

Utbildning klassas för barn som en del av ett hälsorelaterat område i ICF (Socialstyrelsen, 2003). Enligt 1 kap. 4§ i *Skollagen* (SFS 2010:800) ska utbildningen ta hänsyn till barns och elevers olika behov samt att barn och elever ska få stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt genom en strävan att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Enligt *Skollagen* (SFS:800) syftar utbildningen, i samarbete med hemmet, också till att främja elevers personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvars-kännande individer och medborgare. Gällande gymnasieutbildning har den enligt 15 kap. 2§ i *Skollagen* (SFS 2010:800) till syfte att ge god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningssystem har som ansvar att förbereda ungdomar för vuxen ålder genom att tillhandahålla intellektuella och praktiska redskap som behövs för lyckad delaktighet i klassrum, familj, framtida arbetsplatser och samhällen (Bazyk & Cahill,

2015; Hemmingsson, 2016). Oavsett fysisk eller kognitiv funktion och årskurs bör elever erbjudas förutsättningar för att kunna klara sin skolgång och nå skolans kunskapsmål (Myndigheten för delaktighet, 2017a). För att kunna utföra sina studier bör miljön, lokaler, undervisning och information vara tillgängligt och det bör finnas utrymme för individuella anpassningar vid behov (Myndigheten för delaktighet, 2017b).

Arbetsterapeutens arbetsuppgifter i skola

Arbetsterapeuters arbete handlar om att möjliggöra vardagen för individer som av exempelvis skada, sjukdom, funktionsvariation eller andra hinder har svårigheter att klara sina vardagliga aktiviteter och som på så sätt kan hindras från att bli delaktiga i skola och fritid (Hemmingsson, 2016). Arbetsterapeuters arbete utgår från individens behov, förutsättningar och mål (Dickie, 2014). Arbetsuppgifterna har till syfte att förbättra och stärka en individs roller och vanor samt att förbättra och stärka fysiska, psykiska och sociala sätt att fungera i vardagen (Hemmingsson, 2016). Arbetsterapeuter kan hjälpa personer i alla åldrar att engagera sig i meningsfulla och ändamålsenliga livsaktiviteter (Bazyk & Cahill, 2015). Arbetsterapeutens arbete kan exempelvis utföras i individers hem, arbete och skola, vilket medför att arbetsterapeuter kan få en unik insyn i individers vardag (Sveriges Arbetsterapeuter, 2016). Gällande arbetsterapeuters arbete i skola i Sverige är det vanligast att arbetsterapeut är anställd inom olika verksamheter som exempelvis barn-och ungdomshabilitering och att de utför punktinsatser vid behov på elevens skola gällande aktivitetsutförande (Hemmingsson, 2016). Undantag är exempelvis på grundsärskolor där det är vanligare att en arbetsterapeut finns anställd där de arbetar med elever med funktionsvariationer (Hemmingsson, 2016). Arbetsterapeuters arbete i skola kan ske i samarbete med andra professioner som exempelvis lärare, psykolog och rektor (Hemmingsson, 2016). Dessa professioner och andra som har pedagogisk kontakt med elever i skola kommer vidare i studien benämnas som andra yrkesverksamma.

Arbetsterapeuter arbetar med att inkludera och göra individer delaktiga i aktiviteter, vilket kan göras på individ- och gruppnivå (Jacobsson, 2016). På gruppnivå i skola kan det exempelvis innebära att arbetsterapeuten samarbetar med elevhälsoteam kring hur deras tjänster kan möta olika behov för elever (Bazyk & Cahill, 2015) samt miljöanpassningar i form av möblering, ergonomi och tillgänglighet på skolgård (Jacobsson, 2016). På individnivå i skola kan arbetet innebära att prova ut- och anpassa hjälpmedel som kan underlätta- och göra en individ mer

delaktig i aktivitet (Hemmingsson, 2016). Exempel på detta är tekniska hjälpmedel där bland annat informations- och kommunikationsteknologi har god evidens för att möjliggöra delaktighet i skolaktiviteter (Lidström, 2016). För att kunna stödja elever till att planera och organisera skolgång och fritid kan åtgärder med hjälp av kognitionshjälpmedel vara en del av arbetsterapeutens arbete (Jacobsson, 2016). I gymnasieskola kan arbetsterapeuters arbete på individnivå innebära att hjälpa eleverna för att de ska kunna delta i teoretiska-, sociala- och fritidsaktiviteter samt för att kunna leva självständigt och utföra de aktiviteter som behövs för att lyckas som elev (Bazyk & Cahill, 2015).

Tre projekt har gjorts i Sverige där ett av projekten innebar att arbetsterapeuter arbetade som komplement till elevhälsoteam. Syftet med de två andra projekten var att identifiera behov av anpassningar och åtgärder, med främst teknikstöd, till elever i behov av särskilt stöd i gymnasieskola (Jacobsson, 2016). Projekten visade bland annat att arbetsterapeuter kan tillföra kunskap om miljöns påverkan på elevers delaktighet i skolaktivitet (Jacobsson, 2016). Fördelar med arbetsterapeuters kunskap om kognition framgår i ett pågående projekt i Sverige, där arbetsterapeuter arbetar i projektgrupper i skola (Specialpedagogik, 2017).

Arbetsuppgifter för andra yrkesverksamma i skola

I Sverige och internationellt brukar det vara lärare som har pedagogiskt ansvar (Hemmingsson, 2016) och de har till uppgift att hjälpa elever att bli delaktiga i utbildningen (Hemmingsson et al., 2007). En rapport från Lärarförbundet (2013) visar att många lärare upplever att andelen elever med låg studiemotivation, sociala problem i- och utanför hemmet samt behov av extra stöd har ökat. Många lärare upplever frustration över att se elever som är i behov av hjälp eftersom lärarna upplever sig sakna tid och resurser för att kunna ge det stöd som behövs (Lärarförbundet, 2013).

Enligt 2 kap. §25 i *Skollagen* (SFS: 2010:800) ska det i skola finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator för medicinska-, psykologiska- och psykosociala insatser. I lagen står även att det ska finnas tillgång till personal med kompetens så att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Enligt Skolverket (u.å) kan professioner som speciallärare och specialpedagoger ingå i elevhälsoteamet där de arbetar för att alla elever ska kunna nå läroplanens mål. Professionerna finns inom alla skolnivåer, från förskola till gymnasium och kan även finnas anställda på särskolor (Skolverket, u.å). Göransson, Lindqvist, Klang, Magnusson och Nilholms (2015) studie om speciallärares och specialpedagogers arbetsuppgifter visar att professionernas gemensamma arbetsuppgifter inkluderar individuell undervisning med eleverna, utredningar, åtgärdsprogram, dokumentation samt samverkan med vårdnadshavare och elevhälsan. Arbetsuppgifter som skiljer professionerna åt är bland annat att i specialpedagogens arbetsuppgifter ingår även konsultation, rådgivning, samverkan med skolledning samt samverkan med parter utanför skolan som exempelvis barn- och ungdomspsykiatri och specialpedagogiska skolmyndigheten. Arbetsuppgifter för specialläraren kännetecknas enligt Göransson et al. (2015) av undervisning i mindre grupper. En sammanfattning av studier gjorda av Skolverket (2019) visar att den specialpedagogiska yrkesrollen i Sverige saknar tydliga riktlinjer och kan tolkas på olika sätt. Sammanfattningen visar även att speciallärarna och lärarna kan ha olika syn på inkludering, anpassning och på elevernas behov. Det framkommer även att rektorerna är viktiga för att skapa struktur och förutsättningar för speciallärares och specialpedagogers roller och ansvarsområde (Skolverket, 2019).

Samarbete mellan arbetsterapeut och andra yrkesverksamma i skola

Få studier är gjorda om samarbete mellan arbetsterapeut och andra yrkesverksamma i skola, exempelvis speciallärare och specialpedagog. Däremot finns en del studier gjorda om samarbete mellan arbetsterapeut och lärare. Studier är gjorda i Australien och USA där lärare och arbetsterapeut gemensamt utvecklar mål, följer upp intervention och granskar elevernas framsteg vid interventioner riktade mot elever i skola (Kennedy & Stewart, 2012; Truong & Hodgetts, 2017). Studierna visar att samarbetet mellan professionerna är avgörande för de arbetsterapeutiska åtgärdernas effekt. Brister i kommunikation och förståelse för varandras profession och roller i skolmiljö kan bidra till att samarbetet mellan lärare och arbetsterapeut påverkas negativt (Kennedy & Stewart, 2012; Truong & Hodgetts, 2017). Studien av Truong och Hodgetts (2017) visar att lärares och arbetsterapeuters förståelse för varandras roller och åtgärder i skola kan förbättras med erfarenhet av att arbeta tillsammans eftersom de båda professionerna får möjlighet att se studenterna från både ett pedagogiskt- och ett aktivitetsperspektiv. Enligt lärarna i studierna är viktiga aspekter för fungerande samarbete bland annat god kommunikation mellan lärare, föräldrar och arbetsterapeut samt en ökad medvetenhet från arbetsterapeuten om hur klassrummen, skolorna och skolsystemet fungerar (Kennedy & Stewart, 2012). Studier gjorda i Schweiz och Sverige visar på liknande resultat där samarbetet mellan arbetsterapeuten och andra yrkesverksamma i skola är viktigt för eleverna (Hemmingsson et al., 2007; Stalder et al., 2018). Studierna visar även att arbetsterapeuter och andra professioner i skola bör beakta elevers behov av stöd i aktiviteter i både hem- och skolmiljö (Hemmingsson et al., 2007; Stalder et al., 2018). Lärarna menar att dessa aspekter kan underlätta för arbetsterapeutens arbete med att rekommendera åtgärder så att de blir mer anpassade till situationer i klassrummet (Hemmingsson et al., 2007; Stalder et al., 2018; Truong & Hodgetts, 2017). Även Jacobsson (2016) menar att arbetsterapeutiska åtgärder i skola bör ske i samråd och nära samarbete med elev, föräldrar och lärare.

En studie gjord av Case-Smith et al. (2014) visar signifikanta förbättringar gällande handskrivning för grundskoleelever där arbetsterapeut och lärare samarbetar med handskrivningsintervention tillsammans. Samarbetet kräver bland annat flexibilitet och öppen kommunikation. När arbetsterapeutiska åtgärder är förankrade i klassrummet kan lärare och arbetsterapeut observera elevernas respons och anpassa strategier för att förbättra elevernas effektivitet (Case-Smith et al., 2014).

Elevers aktivitet och delaktighet i skola

American Occupational Therapy Association har identifierat utbildning som ett nyckelområde för elever eftersom det refererar till aktiviteter som behövs utföras för att kunna vara elev och delta i lärandemiljön (AOTA, 2011). För att genomgå en utbildning behöver eleven bland annat klara teoretiska ämnen som matematik och även kunna läsa och skriva, vilket kräver både kognitiva och fysiska färdigheter (Bazyk & Cahill, 2015). Även icke-teoretiska aktiviteter som exempelvis förmåga till självhjälp, fritidsaktiviteter, yrkesförberedande- och yrkesrelaterade aktiviteter samt det sociala samspelet under exempelvis raster behöver eleven klara för att genomgå en utbildning (Bazyk & Cahill, 2015). Hos ungdomar kan den kognitiva-, fysiska- och psykosociala utvecklingsprocessen påverka deltagandet i aktiviteter och aktivitetsutföranden (Vroman, 2015). Ungdomstiden kan vara en påfrestande period där barndom övergår till vuxenliv, där biologiska förändringar sker och samtidigt kan ansvarstagande och förväntningar från omgivningen öka (Kielhofner, 2012a). Även skolgången förändras med övergången från låg- och mellanstadiet till högstadiet och vidare till gymnasiet, vilket kan skapa nya vanor, roller och aktiviteter (Kielhofner, 2012a). Mer ansvar för den egna skolgången och lärandet kan även tas för att skapa nya identiteter inför vuxenlivet (Kielhofner, 2012a). För att kunna hjälpa barn och ungdomar att lyckas i sin roll som elev bör flera aktivitetsutföranden så som lek, fritid, social delaktighet, aktivitet i dagliga livet och skolgång uppmärksammas (Bazyk & Cahill, 2015). Enligt Erlandsson och Persson (2014) krävs det en förståelse för individen som helhet i alla sina miljöer för att individen ska kunna uppnå hälsa och välbefinnande. Även Zuzanek (2009) menar att det är viktigt att förstå eleven som helhet för att kunna ge de förutsättningar som behövs för att kunna klara skolgången så bra som möjligt.

Problemformulering

Skolan är en ny arena för arbetsterapeuters arbete i Sverige och få studier är gjorda ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv. Därför finns ett behov att göra en studie som på ett övergripande plan, oberoende av skolform, undersöker och beskriver arbetsterapeuters arbete i skola.

Syfte

Syftet med studien var att beskriva arbetsterapeuters arbete i skola samt hur arbetet upplevdes av arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola.

Frågeställningar

1. Vilka arbetsterapeutiska åtgärder beskrivs i skola?
2. Vilka upplevelser finns av arbetsterapeutiska åtgärder i skola?
3. Hur upplevs arbetsterapeutiska åtgärder påverka elevers aktivitet och delaktighet i skola?
4. Hur upplevs arbetsterapeutiska åtgärder i skola påverka andra professioners arbete?

Metod

Studiens design var en kvalitativ tvärsnittsstudie med ett induktivt utgångsläge. Det valdes eftersom studiens syfte innebar att vid ett tillfälle undersöka arbetsterapeuters och andra yrkesverksammas i skola upplevelser, tankar och erfarenheter kring arbetsterapeuters arbete i skola. Enligt Kristensson (2014) kan semistrukturerade intervjuer ge deltagare möjlighet att berätta fritt utifrån förbestämda öppna frågor. Författarna valde semistrukturerade intervjuer i form av fysiskt möte eller via telefon till datainsamlingen för att ge deltagarna möjlighet att formulera egna tankar och erfarenheter. Efter datainsamlingen användes kvalitativ innehållsanalys enligt Lundman och Graneheim (2017) för dataanalys. Författarna valde detta för att få ett strukturerat arbetssätt vid granskning och tolkning av texterna.

Urval

Deltagare till studien rekryterades utifrån ett bekvämlighets- och snöbollsurval.

Bekvämlighetsurval innebär att deltagare rekryteras inom samma kontext och de som vill delta i studien tar kontakt med författarna och därefter genomförs intervju (Kristensson, 2014). Snöbollsurval innebär att lämpliga personer tillfrågas om att delta i en studie och dessa rekommenderar i sin tur andra personer som kan vara lämpliga att delta i studien tills författarna anser urvalet vara tillräckligt stort (Kristensson, 2014). Dessa urvalsmetoder valdes för att medvetet och inom tidsramen för studien få lämpliga deltagare. I rekryteringsprocessen strävade författarna även efter att få så stor spridning som möjligt avseende deltagarnas profession och skolform för att få ett bredare perspektiv på beskrivningar och upplevelser gällande studiens syfte. Bekvämlighetsurvalet gjordes genom att författarna kontaktade personer via sociala medier och genom författarnas sociala nätverk, som arbetade i skola och som hade arbetat med- eller arbetade med en arbetsterapeut. Bekvämlighetsurvalet gjordes även via Sveriges Arbetsterapeuters hemsida och medlemstidningar där kontaktuppgifter hittades till två gymnasiechefer som arbetade på skola där arbetsterapeut var anställd. Dessa mellanhänder kontaktades och de vidarebefordrade information till lärare och arbetsterapeuter. Av de två kontaktade gymnasiecheferna var det en av dem som återkopplade med en intresserad deltagare som ingick i rekryteringen till studien. Snöbollsurvalet gjordes genom att författarna bad de kontaktade personerna från bekvämlighetsurvalet att rekommendera nya lämpliga personer att delta i studien. De som var intresserade av att delta tog själva kontakt med författarna. Samtliga deltagare ingick i studien utifrån inklusionskriteriet att kunna genomföra intervju på svenska. Därutöver ingick deltagarna genom att uppfylla något av följande inklusionskriterier:

- Yrkesverksam på skola där arbetsterapeutiska åtgärder görs eller har gjorts.
- Yrkesverksam i skola som har eller har haft samarbete med arbetsterapeut
- Arbetsterapeut som utfört eller utför arbetsterapeutiska åtgärder på skola
- Arbetsterapeut som har eller har haft samarbete med annan yrkesverksam i skola

Deltagare

Det slutliga urvalet bestod av nio kvinnliga deltagare. Av dessa var tre arbetsterapeuter, en barnskötare, en speciallärare, en specialpedagog, två lärare och en rektor. Deltagarna arbetade eller hade arbetat på förskola, barn- och ungdomshabilitering, grundsärskola, gymnasieskola, låg-, mellan- och högstadieskola samt folkhögskola. Deltagarna hade i genomsnitt arbetat i skola i 13,5 år. Deltagarna presenteras i tabell 1 nedan.

<i>Profession</i>	<i>Antal</i>
Arbetsterapeut	3
Barnskötare	1
Speciallärare	1
Specialpedagog	1
Lärare	2
Rektor	1
<i>Kön</i>	
Kvinna	9
<i>Antal arbetade år i skola</i>	
6-14	6
15-30	3

Tabell 1. Presentation av deltagarna

Procedur

Informationsbrev (bilaga 1) skickades till mellanhand och alla deltagare fick informationsbrev (bilaga 2) där information fanns kring studiens syfte, frivilligt deltagande, konfidentiellt deltagande, godkännande för ljudinspelning samt att deltagandet när som helst kunde avbrytas utan vidare konsekvenser. Samtyckesblankett skickades till deltagarna. Författarna tog kontakt med deltagarna för att bestämma datum och tid för intervju samt om intervjun skulle göras via telefon eller fysiskt möte. Deltagarna skrev under samtyckesblanketten i samband med möte för intervjun. Deltagarna som utförde intervju via telefon skickade den underskrivna samtyckesblanketten till författarna. Innan intervjuerna påbörjades utformades en intervjuguide med frågor relaterade till studiens syfte och frågeställningar. Utifrån intervjuguiden gjordes en provintervju för att ge författarna möjlighet att prova på att vara intervjuare samt för att ges möjlighet att kunna revidera intervjuguiden. Efter provintervjun reviderades intervjuguiden genom att utesluta ålder på deltagarna eftersom författarna ansåg att det inte var relevant för studiens syfte och frågeställningar.

Datainsamling

De semistrukturerade intervjuerna utgick från intervjuguiden (bilaga 3) där intervjun inleddes med bakgrundsfrågor om exempelvis deltagarnas profession, kön och inom vilken skolform de var anställda. Vidare ställdes förbestämda öppna frågor med möjlighet att ställa följdfrågor. Samma frågor ställdes till samtliga deltagare men kunde ställas i olika följd. Författarna genomförde sex av intervjuerna tillsammans där en av författarna var huvudintervjuare medan den andra författaren förde anteckningar. En författare var huvudintervjuare vid fyra, och en författare var huvudintervjuare vid två av dessa intervjuer. Två intervjuer genomförde en av författarna enskilt via telefon och en intervju genomförde en av författarna enskilt via fysiskt möte hemma hos författaren. Samtliga intervjuer spelades in med ljudinspelning via en app i telefon. Intervjuerna tog 14- 38 minuter. Efter varje genomförd intervju skrev författarna ner tankar och funderingar för möjlighet till reflektion och förbättring inför vidare intervjuer. All insamlad digital data förvarades på lösenordsskyddad usb och data i pappersform förvarades i pärm inlåst hos en av författarna.

Under en av intervjuerna uteblev ljud vid inspelningen eftersom mikrofonen på telefonen inte fungerade. Författarna hade tagit anteckningar under hela intervjun och sammanställde dessa i ett dokument för att kunna använda till datainsamling. Efter sammanställningen kontaktades deltagaren för godkännande av det nedskrivna materialet. Deltagaren ville revidera en del av det nedskrivna materialet. Det gjorde författarna och deltagaren godkände sedan det nedskrivna materialet, vilket användes på samma sätt som övrigt transkriberat material i dataanalysen.

Dataanalys

Det inspelade intervjumaterialet transkriberades efter att intervjuerna var gjorda, där namn på platser och personer ersattes med x. Författarna delade upp det inspelade materialet och transkriberade fem respektive fyra intervjuer. Därefter läste och lyssnade författarna igenom varandras transkriberingar och ändrade sådant som de hade missat. När transkriberingen ansågs vara klar användes kvalitativ innehållsanalys, vilket enligt Kristensson (2014) innebär att identifiera mönster i datan. Analysen av datan gjordes på manifest nivå, vilket enligt Lundman och Graneheim (2017) innebär att finna likheter och skillnader som är synliga i texten. Detta valdes eftersom författarna ville finna likheter och skillnader i deltagarnas beskrivningar och upplevelser relaterat till syftet. Innehållsanalysen gjordes i följande steg enligt Lundman och Graneheim (2017): I första steget läste och diskuterade författarna texterna för att tillsammans få en helhetsbild och huvudsakligt innehåll. I andra steget läste författarna intervjuerna var för sig för att identifiera meningsenheter som relaterade till syftet. Meningsenheterna kondenserades enskilt av författarna för att göra texten kortare och mer lätthanterlig samtidigt som det väsentliga i texten bevarades. I tredje steget kodades texterna utifrån studiens syfte. Steg två och tre i analysen gjorde författarna enskilt, vilket enligt Lundman och Graneheim (2017) ökar studiens trovärdighet. I det fjärde steget diskuterade författarna kodningen tillsammans och dess överensstämmelse med texten som helhet och med innehållet i meningsenheterna. Koderna jämfördes för att söka efter upplevelser, likheter och skillnader. De koder som hade likartat innehåll sammanfattades till underkategorier, som sedan delades in i huvudkategorier. Underkategorierna och huvudkategorierna skiljde sig åt avseende innehåll, vilket Lundman och Graneheim (2017) menar att de ska göra. Att två eller flera personer analyserar och tolkar data beskriver Malterud (2014) som observatörstriangulering och ger bättre förståelse och berikad bild av det studerade fenomenet, vilket författarna gjorde under dataanalysen. I tabell 2 presenteras fem intervjuer med exempel från innehållsanalysen.

Meningsbärande enhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Underkategori	Kategori
Jag har jobbat mycket med en hel del med anpassningar	Arbetat en hel del med anpassningar	Arbete med anpassning	Anpassning	Åtgärd
Och det som är positivt är ju att dom (arbetsterapeuter) gör det. Att dom kommer ut till förskolan	Positivt att de (arbetsterapeuter) kommer ut till förskolan	Positiv upplevelse att arbetsterapeut kommer till förskola	Observation-positiv upplevelse	Arbetsätt
Man tänker det här med sittande och så så kan jag ju se att det har hjälpt rätt så många med dom här anpassningarna och hjälpmedlen	Jag kan se att anpassningar och hjälpmedel hjälpt rätt många gällande sittande	Anpassning och hjälpmedel hjälpt elever gällande sittande	Elevens skolgång	Åtgärders inverkan på aktivitet och delaktighet
... och då får man slå sig ihop tillsammans med läraren, vad hon är ute efter och naturligtvis assistenten och personen själv då	Slå sig ihop tillsammans med läraren, assistenten och personen själv	Arbete tillsammans med läraren, assistenten och individen	Samarbete	Arbetsätt
... tekniska hjälpmedel var mest för att hålla koll på tiden eller till kommunikation	Tekniska hjälpmedel för att ha koll på tid eller för kommunikation	Tekniska hjälpmedel för tidshantering eller kommunikation	Tekniska hjälpmedel	Åtgärd

Tabell 2. Exempel från innehållsanalys

Forskningsetiska överväganden

Enligt “lag om etikprövning av forskning som avser människor” (16§ SFS 2003:460)

informerades deltagarna om följande punkter innan deltagande i studien:

Informationskrav: Vid förfrågan om deltagande fick alla tillfrågade information gällande studiens syfte, bakgrund till studien, tillvägagångssättet samt dataanalysen. Det framgick även att det var frivilligt att delta och respondenterna hade rätt att när som helst avbryta deltagandet utan några som helst konsekvenser. Författarna förtydligade sina egna sekretesskrav genom information kring sekretess, tystnadsplikt och hantering av data. Informationen gavs muntligt och skriftligt innan intervjuerna påbörjades.

Samtyckeskrav: Alla deltagare hade själva rätten att bestämma över sitt deltagande. Alla deltagare och mellanhänder tillhandahöll ett informationsbrev. Samtliga deltagare signerade en samtyckesblankett.

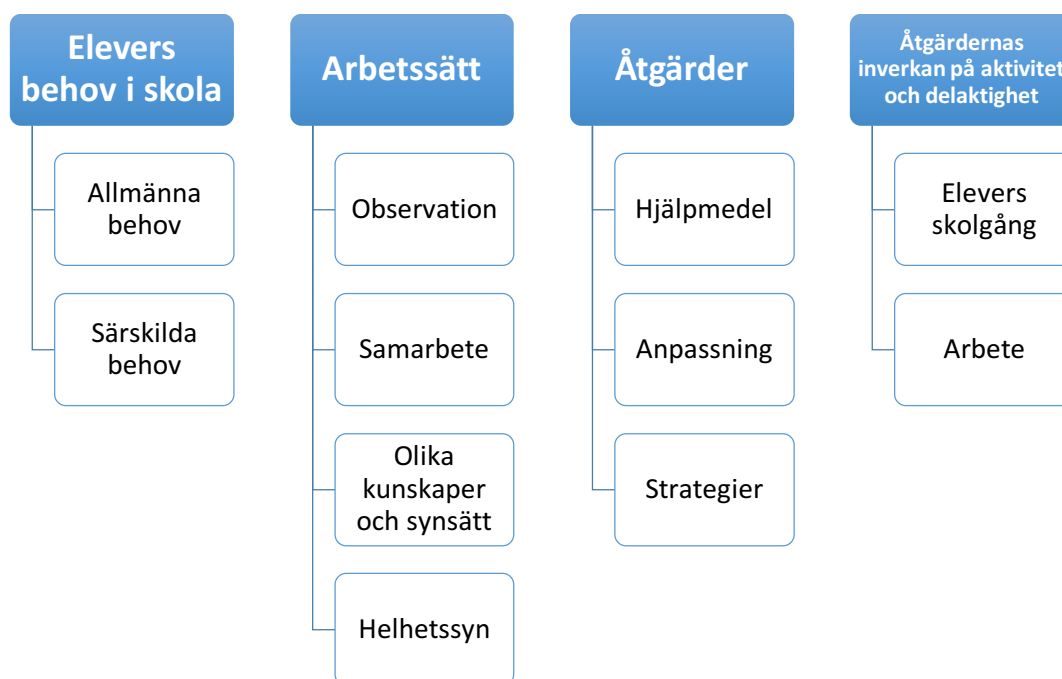
Konfidentialitetskrav: Skydd av personliga uppgifter behandlades utifrån aktuell lagstiftning. All insamlad data behandlades konfidentiellt och förvarades utom räckhåll för personer

utanför studien. Det vill säga att endast studiens författare och handledare hade rätt att ta del av datan. Alla deltagare och deras uppgifter hanterades och redovisades aidentifierat. Efter att studien blivit godkänd förstördes och kasserades allt material.

Nyttjandekrav: Insamlade uppgifter om enskilda personer användes endast för studiens syfte, inte kommersiellt eller för att fatta beslut som direkt påverkade den enskilde individen.

Resultat

Innehållsanalysen av deltagarnas upplevelser och beskrivningar kring arbetsterapeuters arbete i skola resulterade i följande fyra huvudkategorier: *elevers behov i skola*, *arbetssätt*, *åtgärder* och *åtgärdernas inverkan på aktivitet och delaktighet*. Deltagarnas beskrivningar och upplevelser delades upp i underkategorier till samtliga huvudkategorier. Resultatet presenteras i figur 1 som beskriver respektive huvudkategori med tillhörande underkategori.

Figur 1. En sammanställning av resultat i kategorier och underkategorier

Elevers behov i skola

Resultatet visade att elevers behov i skola varierade och kunde vara oberoende om eleven hade en diagnos eller inte. Elevernas behov i skolan varierade mellan allmänna behov på grupp nivå och särskilda behov på individnivå.

Allmänna behov

Flera av deltagarna beskrev utifrån sina upplevelser att allmänna behov för eleverna i skola kunde vara att få struktur i vardagen, stöd i att hantera stimuli samt att utifrån elevernas förutsättningar anpassa skolmiljön på gruppnivå.

” ... det kommer ju mer och mer så i förskolor att man anpassar för alla barnen... då tänker jag mer med struktur och tydlighet, bilder, scheman, det här med att man kanske använder något tidshjälpmedel.”

Under intervjuerna beskrev flera deltagare att skolmiljön kunde skapa hinder för elevernas förmåga att utföra skolaktiviteter. Det som skapade störst problem för elever i skola, oavsett om eleverna hade en diagnos eller inte, var höga ljudnivåer och många synintryck, vilket kunde resultera i att eleverna hade svårt att ta till sig kunskap och att koncentrera sig i klassrumsmiljö. Beskrivning av varför behoven kunde uppstå i skolmiljö för elever var följande:

“... Och min tanke är ju mycket där vad jag tänker är att skolorna inte är tillräckligt anpassade efter barnen...”

Särskilda behov

Några deltagare beskrev att kommunikativa- eller kognitiva funktionsvariationer samt neuropsykiatriska diagnoser som autism, attention deficit hyperactivity disorder (ADHD), tvångssyndrom, trotssyndrom, intellektuell funktionsvariation, ångest och depression kunde skapa svårigheter för elever i skola. Detta kunde medföra att eleverna var i behov av särskilt stöd med tidsuppfattning och struktur i vardagen. Beskrivning av elevers behov med struktur var följande:

“Dom behövde ju väldigt mycket närvaro av andra personer men dom behövde ju också väldigt mycket stöttning i att hålla struktur i saker som dom gjorde... Dom behövde ju en väldigt strukturerad arbetsdag med schema, med självklart variation och utveckling. Dom behövde ju verkligen det.”

Även nedsatt sensorik kunde skapa svårigheter för eleverna att hantera stimuli som syn, ljud och ljus, vilket kunde medföra att eleverna hade behov av stöd för att exempelvis kunna sitta still vid undervisning och matsituationer. Nedsatt sensorik i form av att hantera doftintryck kunde skapa svårigheter för elever och därför kunde de vara i behov av stöd för att kunna vistas i skolmatsal. Behov som nedsatt sensorik kunde medföra beskrevs följande:

“Sensoriska avvikelserna påverkar vardagen jättemycket... Både hemma och skola och var man än är...”

Under intervjuerna framkom det att fysiska funktionsvariationer som cerebral pares och förlamning hos eleverna upplevdes kunna bidra till elevers behov av anpassningar och hjälpmedel i skola för att eleven exempelvis skulle kunna sitta tillsammans med sina klasskamrater i klassrummet. Även nedsatt fin- och grovmotorik kunde innebära att eleverna hade behov av stöd för att kunna skriva och hantera bestick.

Arbetsätt

Resultatet visade att det fanns olika förväntningar av arbetsterapeutens arbetsätt. Beskrivningar var att arbetsterapeuter förväntades försöka hitta en lösning på de problem som andra yrkesverksamma i skola inte hade kunnat lösa tidigare samt att arbetsterapeut levererade hjälpmedel.

“Men man tänker nog att arbetsterapeuten kommer med pallen eller kommer men rullstolen eller ståskalet eller alltså det gör vi nog fortfarande i skolan vi tror nog att det är det ni hjälper till med”.

Andra arbetsätt som framträdande beskrevs av deltagarna var att arbetsterapeut tillkallades vid behov och utförde punktinsatser i skola. Deltagare, som hade arbetat med arbetsterapeut anställd på skola, beskrev arbetsterapeutens arbetsätt ur en annan synvinkel. Deltagaren beskrev att när arbetsterapeuten fanns anställd på skola möjliggjorde det för eleverna och lärarna att enkelt kontakta arbetsterapeut när behov fanns. Deltagaren beskrev även att det möjliggjorde för elever och arbetsterapeut att ha ett närmare samarbete och relation. Andra arbetsätt som beskrevs var observationer, arbete tillsammans med andra yrkesverksamma i skola samt att arbetsterapeut hade ett annat synsätt kring elevens behov.

Observation

Samtliga deltagare beskrev att de hade varit med om att arbetsterapeut arbetat med att ha utfört en observation av elever i skola. Några deltagare beskrev att en observation kunde göras för att se hur en elevs dag var strukturerad eller hur eleven fungerade i skolmiljö för att sedan kunna bedöma eventuella behov hos eleven. Observationer beskrevs som ett arbetssätt av de deltagare som var arbetsterapeuter medan observationer beskrevs som en åtgärd av de andra yrkesverksamma i skola. Deltagare som arbetat som arbetsterapeut i skola beskrev observation följande:

“Där är det ju att se helheten och observation i aktivitet. Det mesta jag gjort i mitt liv eller mitt arbetsterapeutiska liv är observation i aktivitet. Bedömningsinstrument är säkert jättebra det också men kärnan ligger i att få se i observation, att se vad som händer.”

Deltagare hade upplevt att en arbetsterapeut hade utfört en observation i klassrummet och sedan återberättat för elever och lärare vad som observerats under lektionen. Observationen beskrevs följande:

“Det var en jättebra grej som också gjordes. Den observationen. Det fick ju eleverna då att komma till insikt att nä så här kan vi inte hålla på. Det lät ju inte klokt... Det va en åtgärd en stor åtgärd egentligen.”

Andra upplevelser och beskrivningar kring observationer var att de upplevdes utföras för snabbt och gjordes för sällan. Några deltagare beskrev att arbetsterapeuten kunde göra en kort observation vid ett tillfälle samt att det kunde vara pedagogerna i skolan som beskrev sina tankar och upplevelser kring elevens problematik som kunde komplettera observationen. Detta arbetssätt upplevde och beskrev deltagarna som negativt eftersom de upplevde att det var för kort tid arbetsterapeuten hade med eleven, pedagogerna upplevdes inte få tillräcklig och adekvat information gällande eleven samt att pedagogernas tankar kring elevens beteende inte alltid stämde överens med arbetsterapeutens slutsats.

Samarbete

Samarbete och god kommunikation mellan arbetsterapeut, yrkesverksamma i skola, föräldrar, närstående, personliga assistenter och annat kontaktnät kring eleven framkom under

intervjuerna vara viktigt eftersom detta var en förutsättning för att kunna tillgodose elevens behov och för att kunna hjälpa eleven på bästa sätt. Eftersom föräldrarna ansvarade för individuellt förskrivna hjälpmedel och godkände om utomstående professioner från skolan, som exempelvis arbetsterapeut, skulle inkluderas i arbetet med eleven, var samarbete och kommunikation med föräldrarna viktigt i arbetet. Upplevelser kring samarbetet varierade eftersom några deltagare beskrev att samarbetet med arbetsterapeuten upplevdes svårt eftersom arbetsterapeuten inte alltid var tillgänglig på skolan och inte hade mycket tid väl på plats. Andra deltagare beskrev att samarbetet med arbetsterapeut upplevdes positivt. Det som var avgörande faktorer för positiv upplevelse av samarbete var matchande personkemi och ett gemensamt synsätt. Det beskrevs av några deltagare som följande:

“Sen tror jag också det handlar mycket om vad man själv har för inställning. Liksom att man inte bara klampar in och kör på utan att man har en öppen dialog.”

“Man har samma inställning och vill hjälpa eleverna.”

“Det kanske beror på oss allihop, på det stället x där jag jobbat att få personerna att växa, att vi har ett gemensamt synsätt. Och det tror jag är jätteviktigt.”

Olika kunskaper och synsätt

Resultatet visade att olika professioner i skolan arbetade utifrån olika synsätt, vilket deltagarna menade kompletterade varandras kunskap för att kunna hjälpa eleverna på bästa sätt. Några deltagare beskrev arbetsterapeutens kunskap i skola som följande:

“Hon kom ju med sin profession och kunde se saker och ting utifrån sitt sätt liksom som inte vi kan se”.

“För det mesta känner man ju att dom har någonting extra som inte vi själv kan tänka ut ju”

“ Man ser inte de detaljerna, man har mer ett fokus på pedagogiken”.

Resultatet visade att det fanns upplevda skillnader mellan arbetsterapeuters och andra professioners olika kunskap och synsätt på elevers behov. Det framkom av deltagare att det

var skolans ansvar att anpassa skolan efter varje individs behov men deltagaren upplevde att de anpassningarna inte alltid var tillräckliga för elevers behov. Andra deltagare upplevde att det fanns uppfattningar om att skolan borde ha kunskaps att kunna möta elevers behov, men att kompetens saknades i skolan och därför upplevde deltagaren att bland annat arbetsterapeuters kunskap och synsätt kunde behövas i skolan.

Helhetssyn

Flera av deltagarna beskrev att arbetsterapeutens arbete innebar att få elevens vardag att fungera i sin helhet. Arbetsterapeuters arbete innebar fokus på aktiviteter i- och utanför skolan samt hur dessa påverkade elevens vardag. Några deltagare beskrev sina upplevelser av arbetet med helhetssyn följande:

“Och just det här kring hemsituationen också att man tittade på det här liksom om man kunde stötta upp där med rutiner kanske för sömn och för datoranvändande och sådana saker ibland. Att man hjälptes åt med det och att det också påverkade hela inläringssituationer och hela dagen i skolan. Hur det varit innan och hur det va efter och så”.

“Att man har tittat på helheten. Och på funktionen framförallt. Att man tittar ju inte bara på mål för inläringen utan man tittar på vägen dit och hur eleven fungerar. Både liksom dagsformen och över tid och också att man ser på det här hur fungerar det hemma, sover man ordentligt, äter man ordentligt, liksom hur mycket orkar man när man kommer hem från skolan och tittar på så man inte gör samma saker i skolan som hemma samma dag kanske och när orkar man göra nått hemarbete om man har det och för att få balans över sin dag.”

Det fanns skillnader mellan deltagarnas uppfattning av helhetssyn. En deltagare menade att dennes arbetsroll och arbetsplats inte gjorde det möjligt för deltagaren att vara så delaktig som deltagaren önskade kring elevens skolvardag utan att det främsta arbetet innebar att stötta familjen i hemmiljö. Deltagaren beskrev det som följande:

“Så ska ju inte ut och rodda för mycket i skolorna men vi ska ju naturligtvis anpassa oss så hjälpa till och anpassa och fixa med hjälpmedel och sånt så att barnet eller ungdomen då kan funka så bra som möjligt i skolan då. Och tillgodogöra sig skolarbetet. Men sen så vi går inte

in så mycket på det heller för att eftersom det är skolans ansvar att anpassa. Få det att funka.”

Åtgärder

Resultatet från intervjuerna visade en rad olika arbetsterapeutiska åtgärder som hjälpmedel, anpassningar och strategier som gjorts i skola på både individ- och gruppnivå. Det framkom att åtgärderna skapades utifrån elevernas behov och förutsättningar samt genom att se elevernas möjligheter och vad de faktiskt kunde utföra och inte endast att beakta funktion och att kompensera eller träna upp funktionen. Några åtgärder skapades utifrån föräldrarnas önskemål om vad de ansåg att eleven hade för behov.

Hjälpmedel

Deltagarna beskrev arbetsterapeutiska åtgärder i skola i form av förflyttnings- och hygienhjälpmedel som hygienstolar, arbetsstolar, ståskal och rullstolar för att underlätta ett bra sittande för eleverna. En del i arbetet med dessa åtgärder innebar att tänka på synergonomi och sittställningar för att underlätta inlärnings- och koncentrationsförmågan hos eleverna. Förutom ovanstående hjälpmedel beskrevs även kognitiva hjälpmedel som tyngdtäcken, bolldynor och tyngdfiltar som var till hjälp för att öka koncentrationen, få bättre sömn och för att hjälpa elever med nedsatt kroppsuppfattning. Deltagarna beskrev även tekniska hjälpmedel i form av tidshjälpmedel som time-timer och olika slags appar för struktur så att eleven skulle kunna komma ihåg exempelvis tider, aktiviteter under dagen och vilken packning som skulle med till lektionen. Andra arbetsterapeutiska åtgärder i skola beskrevs som kommunikationshjälpmedel som exempelvis fysiska kartor, blizz eller digitalt baserade kommunikationshjälpmedel. Förutom att förskriva hjälpmedlet beskrev deltagare att åtgärderna även innebar att implementera hjälpmedlet i vardagen, vilket beskrevs följande:

“... Och då gäller det ju att se till att det fungerar i vardagen. Och då både under skolan och i skolarbetet men naturligtvis även på fritiden ...”

Deltagare beskrev och upplevde att skolan byggde på kommunikation och att kommunikationshjälpmedel kunde möjliggöra för eleven att påvisa kunskap. Arbetet kring kommunikationshjälpmedel innebar att arbetsterapeuten uppmärksammade ergonomin och

positionen i klassrummet för att möjliggöra tillgänglighet i klassrumsmiljö för eleven.

Åtgärder kunde även vara egentillverkade hjälpmedel med följande beskrivning:

“ Sen tillverkade vi ju mycket egna hjälpmedel som till exempel när vi skulle åka buss och sånt där. Att vi hade små böcker där vi hade hela tidtabellen där man kunde stryka olika stationer när man passerade för att veta hur långt man skulle åka och när man skulle stiga av och sånt. För att skapa trygghet. “

Anpassning

Några deltagare beskrev att arbetsterapeutiska åtgärder innebar att anpassa den fysiska- och psykiska miljön i skola. Syftet med anpassning av miljön i skola beskrevs med att göra miljön tillgänglig så att eleverna kunde visa på kunskap. Anpassningar i klassrummen som deltagarna beskrev kunde vara avskärmningar för att skärma av synintryck och öka koncentrationen. Andra exempel på anpassningar som deltagare nämnde för att få ner syn- och hörselintryck var att eleverna fick använda keps och hörselskydd i klassrummen samt avskärmningar som skapade mindre rum i klassrummen. Deltagare beskrev vikten av anpassningar i skolan som följande:

“Anpassa miljön för annars pallar inte barnet eller så blir det så att det kommer när dom kommer hem genom att dom bryter ihop eller får utåtagerande beteende och ofta så fattar föräldrarna ingenting”.

Strategier

Deltagarna beskrev att arbetsterapeuten kunde hjälpa till med strategier för eleverna i form av olika sittställningar samt strategier för hur länge eleven behövde sitta. Det framkom även strategier gällande aktivitetsutförande för hur länge och på vilket sätt en aktivitet kunde utföras så att eleven skulle orka fullfölja aktiviteten. Fler strategier som arbetsterapeuten kunde hjälpa till med var att stödja eleverna i att hantera sina studiesituationer och för att stötta eleverna med att hitta egna lösningar på problematiska situationer som kunde uppstå. Några deltagare beskrev att arbetsterapeuten bidrog med verktyg och strategier till pedagogerna så att pedagogerna visste hur de skulle bemöta eleven på bästa sätt. Deltagare beskrev att arbetsterapeuten arbetade med- och fungerade som stöd i arbetslaget för att kunna hjälpa lärare om de hade funderingar kring elevers beteende eller mående. Strategier för att

skapa struktur var en åtgärd som flera deltagare beskrev var viktig för elever och det kunde gälla struktur och rutiner i hemmiljö men även i skolmiljö. Enligt några deltagare var elevernas sömn ett viktigt arbetsområde eftersom dålig sömn kunde påverka hela skoldagen. Arbetet innebar även att agera bollplank med en elevs personliga assistenter samt att skapa struktur så att de personliga assistenterna försökte göra lika när det gällde elevens vardagsrutiner.

Åtgärdernas inverkan på aktivitet och delaktighet

Resultatet visade att upplevelser av arbetsterapeutiskt arbete och åtgärder var övergripande positivt. Det beskrevs även hur åtgärderna hade påverkat elevernas skolgång på ett positivt sätt samt att åtgärderna bland annat hade utvecklat deltagarnas arbete.

Elevers skolgång

Deltagare upplevde att vissa förskrivna hjälpmedel inte fungerade i praktiken och därför användes inte dessa under skoldagen. Övriga deltagare upplevde att när de arbetsterapeutiska åtgärderna i skola blev rätt för eleven påverkade det elevens skolgång positivt. Flera deltagare beskrev åtgärdernas positiva inverkan på elevernas skolgång som ökad koncentration, ökad delaktighet i klassen och med klasskamrater samt att elever kunde utföra sådant de inte kunnat innan. Några deltagare beskrev hur åtgärderna hade påverkat elevernas skolgång följande:

“Jag såg att det va nån elev som blev mycket lugnare och kunde sitta längre pass och jobba med bolldynan och även sitta kvar och äta.”

“Alltså det blev ju en fantastisk skillnad för eleverna. För inlärningsförmågan ökade verkligen mycket när man fick dom här små rummen att sitta och jobba i. Och sen samtidigt så blev den sociala situationen också bättre när man kunde ha bättre utrymme där man kunde ha ett utrymme där man kunde samverka också.”

“Amen just det att man ser effekten och man ser att personen växer. Det är så kul! Att dom kan lyckas göra saker och ting som dom inte kunnat göra innan. Det är fantastiskt!”

Andra deltagare beskrev att de arbetsterapeutiska åtgärderna bidrog till ökad utveckling, insikt och förmågor hos elever. Det beskrevs på följande sätt:

“Och det resulterade jag kan ju säga att den här x blev särskoleberättigad men kunde gå i vanlig klass hela tiden och läsa efter särskolans men hen klarade det på grund av de hjälpmedel hen fick. I annat fall hade x fått gå i en egen särskoleklass. Men x klarade det på grund av att hen fick mycket hjälp.”

“... man inte har sett nån direkt utveckling på 3 år sen så helt plötsligt på ett halvår har det hänt så enormt mycket. På grund av de har stöden då.”

”... Men när klassen fick höra den här observationen det tog skruv. Då förstod dom vad dom höll på med... Det är ju ingenting som jag som lärare kan göra. Eller överhuvudtaget hinner göra liksom jag så det va ju riktigt riktigt bra. Och där blev ju en vändning.”

Arbete

Genom frågan om hur deltagarna upplevde att de arbetsterapeutiska åtgärderna påverkat deras arbete framkom det av samtliga deltagare positiva upplevelser. Några deltagare upplevde dock att tiden inte fanns till för att implementera åtgärderna i praktiken. Andra deltagare beskrev att åtgärdernas inverkan på arbetet var positivt i form av att det bidrog till ökad kompetens och bekräftelse för dem samt att det var utmanande och väldigt roligt.

“Det har bekräftat det jag har trott eller det jag har sett att det här fungerar ju inte och så kunde hen ju liksom ja bekräfta det och komma med förslag på vad man skulle göra istället liksom.”

“Det blev ju roligare. Gjorde det ju och det är ju väldigt härligt att få lov att tänka ut alla dom här sakerna också att ha ett så kreativt jobb. När man då också ser att det ger resultat och att hela tiden måste man ju tänka om och vara det går ju inte bara och tro att man är klar när man gjort en anpassning utan man måste hela tiden tänka utveckling och förändra just efter tid och form”.

Diskussion

Resultatdiskussion

Syftet med studien var att beskriva arbetsterapeuters arbete i skola samt hur detta upplevdes av arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola. Resultatet visade vilka behov elever kunde ha i olika skolformer och hur dessa behov kunde yttra sig som hinder i skolmiljö när de inte blev tillgodosedda. Resultatet visade även vilka- och på vilket sätt arbetsterapeuters arbete i skola upplevdes påverka elevernas skolgång utifrån elevernas behov. Resultatet visade även hur arbetsterapeuters arbete kunde påverka deltagarnas arbete. Av intervjuerna framkom en efterfrågan på arbetsterapeuter i skola eftersom denna professionens kunskap och åtgärder upplevdes som ett komplement till de övriga professionernas kunskap. Författarna upplevde att en efterfråga fanns av arbetsterapeuter i skola eftersom samtliga deltagare beskrev och upplevde att en profession med kunskaper kring hjälpmedel, miljöanpassningar, utforma lärmiljöer, vara stöd till lärare, utföra observationer i skolaktivitet samt att ha en helhetssyn mellan skola och hemmet saknades i skolan.

Elevers behov i skola

Resultatet visade att elevers behov i skola var varierande och att behoven som elever kunde ha var oberoende om eleverna hade en diagnos eller inte. Flera deltagare i studien beskrev att många elever hade behov av exempelvis struktur i vardagen samt att få ner ljudvolym och synintryck i klassrummet för att kunna koncentrera sig i skola och utföra skolaktiviteter. Det stämmer överens med vad Knorring (2012) menar att elevers behov och problematik kan bero på faktorer i omgivningen som skola, familj och den sociala omgivningen. Även Munkholm (2016) menar att elevers aktiviteter och delaktighet i skola kan, förutom av skolmiljön, påverkas av andra aspekter som vanor, roller, sociala relationer, kroppsliga funktioner och kapacitet. Det finns behov av att elever bör kunna utföra olika aktiviteter för att klara sin utbildning som till exempel att kunna läsa och skriva, vilket bland annat innefattar kognitiva förmågor (Bazyk & Cahill, 2015). Resultatet i denna studien visade att kognitiva svårigheter, oavsett diagnos eller inte, samt hinder i miljön kunde skapa svårigheter för elever att utföra och delta i skolaktiviteter. Vroman (2015) och Zuzanek (2009) menar att det är viktigt att beakta elevers aktiviteter under hela dagen då det påverkar elevernas hälsa och mående i helhet. Även Erlandsson och Persson (2014) menar att det krävs en förståelse av individen i sin helhet i alla sina miljöer för att denna ska kunna uppnå hälsa och välbefinnande. Vikten av att beakta elevers aktiviteter under hela dagen kunde i denna studie påvisas eftersom resultatet

visade att elevers aktivitetsutförande i skola även kunde skapa svårigheter för eleverna i hemmiljön. Eleverna orkade exempelvis inte utföra aktiviteter utanför skolan eller att eleverna kunde uppvisa utåtagerande beteende hemma eftersom energi hade gått åt under skoldagen. Resultatet i studien visade att behov hos elever var anpassningar i skolmiljön för att eleverna skulle klara sin skolgång och därför kunde koppling göras till vad Law et al. (1996) menar med att ett inte fungerande samspel mellan person, aktivitet och miljö kan skapa hinder i aktivitetsutförandet.

Arbetsätt

Resultatet visade att arbetsterapeutens arbete i skola innebar att få vardagen att fungera för eleven, vilket inkluderade ett perspektiv på aktiviteter och vardagen i både hemmet och skolan. Det innebar att arbeta med både aktiviteter, miljön eleven befann sig i samt vilken funktion eleven hade. Resultatet kunde kopplas till ICF (Socialstyrelsen, 2003) där arbetsterapeuten såg till omgivningsfaktorer i form av miljö och personfaktorer i form av funktion för att eleven skulle kunna uppnå hälsa genom aktivitet och delaktighet i skola. Resultatet visade att en profession i skola med detta *synsätt och kunskaper* kring elevens behov var positivt och efterfrågat. Det framkom att arbetsterapeuter i skola bland annat kunde se elevers behov på ett annat sätt än andra yrkesverksamma, vilket av deltagarna upplevdes som ett efterfrågat komplement till de andra professionernas kunskap i skola.

Under intervjuerna beskrev deltagarna arbetsterapeuters arbetsätt med både likheter och skillnader. Gemensamt för samtliga deltagare var att arbetsättet beskrevs utgå från elevernas behov, vilket stämmer överens med vad Dickie (2014) menar att det arbetsterapeutiska arbetsättet bör utgå från individens behov, förutsättningar och mål. För att kunna få en förståelse av en individs behov och aktiviteter bör det enligt Polatajko (2010) göras en undersökning av görandet, individen som utför aktiviteten, miljön och situationen där aktiviteten utförs samt relationen mellan dessa faktorer. Utifrån studiens resultat upplevdes denna process problematisk att utföra eftersom arbetsterapeutens arbetsätt vanligast innebar att utföra arbete på skola vid behov, vilket av deltagarna upplevdes bidra till svårigheter för arbetsterapeuten att lära känna eleven ordentligt och därmed förstå elevens behov. Att resultatet visade detta kan ha att göra med vad Munkholm (2016) menar med att det i Sverige är vanligast att arbetsterapeut arbetar med punktinsatser i skola. Skillnader i upplevelser kring detta arbetsätt kunde i studien påvisas genom att när arbetsterapeut fanns anställd på skola

kunde regelbundna uppföljningar göras samt att det bidrog till att arbetsterapeuten hade god relation med både elever och övriga professioner på skolan.

Observation var ett arbetssätt som samtliga deltagare beskrev att arbetsterapeuten utförde i skola. För deltagare som var arbetsterapeuter beskrevs observationer som ett arbetssätt medan det av andra yrkesverksamma i skola beskrevs som en åtgärd. Att observation beskrevs med olika syften kan tyda på vad Hemmingsson et al. (2007) och Truong och Hodgetts (2017) menar med att missförstånd kan skapas vid brist på kommunikation och förståelse för varandras yrkesroller i skolmiljö. Några deltagare i studien beskrev och upplevde att observationerna utfördes för snabbt och ibland kunde en bedömning av en elevs behov göras genom en annan professions tankar och synsätt av elevens behov. Det beskrevs med upplevelse av att det var för kort tid som arbetsterapeuten hade med eleverna, pedagogerna fick inte tillräcklig och adekvat information samt att arbetsterapeutens och pedagogernas slutsatser kring elevens behov inte alltid stämde överens. Att resultatet visade att professioner kunde ha delade upplevelser om arbetssätt kan ha att göra med vad Hemmingsson (2016) menar med att professioner kan ha delade synsätt om elevers behov. Resultatet visade även att i det arbetsterapeutiska arbetssättet ingick *samarbete* med andra yrkesverksamma i skola, föräldrar och nätverk kring eleven. Resultatet visade olika upplevelser gällande samarbetet där eventuella hinder kunde bidra till negativa upplevelser då några deltagare upplevde samarbetet som svårt eftersom arbetsterapeuten inte alltid var tillgänglig på skolan och inte hade mycket tid väl på plats medan några deltagare upplevde samarbetet som positivt. Resultatet visade att deltagarna upplevde att samarbete och god kommunikation mellan professionerna i skola, föräldrarna och annat nätverk kring eleverna var viktigt för att kunna hjälpa eleverna på bästa sätt. Vid fungerande samarbete upplevdes åtgärderna som mest positiva för eleverna. Resultatet visade även att avgörande faktorer för positiv upplevelse av samarbete var matchande personkemi och gemensamma mål för elevens behov. Det stämmer överens med tidigare forskning kring samarbete mellan arbetsterapeut och lärare där det visar att god kommunikation mellan lärare, arbetsterapeut och föräldrar kan ge förutsättningar att hjälpa elever på bästa sätt (Hemmingsson et al., 2007; Stalder et al., 2018; Truong & Hodgetts, 2017). Resultatet stämmer även med tidigare forskning som visar att när flera professioner samarbetar och arbetar efter gemensamma mål och uppföljningar kan det vara avgörande för effekterna av de arbetsterapeutiska åtgärderna för eleverna (Kennedy & Stewart, 2012; Truong & Hodgetts, 2017).

Åtgärder

Jacobsson (2016) beskriver att miljöanpassningar i skola i form av möblering, ergonomi och tillgänglighet på skolgård är åtgärder som arbetsterapeut har kunskaper kring. Jacobsson (2016) menar att arbetsterapeuter i skola kan arbeta med interventioner på individ- och gruppnivå. Studiens resultat påvisade detta genom att förskrivning av *hjälpmedel och anpassningar* i skolmiljö var vanligt förekommande åtgärder för arbetsterapeuter i skola och kunde utföras på individ- och gruppnivå. Arbetsterapeuter arbetade exempelvis med åtgärder i form av förflyttningshjälpmedel för att underlätta ett bra sittande och dessa provades ut och anpassades på individnivå. Anpassningar i form av avskärmningar, kognitiva hjälpmedel för att strukturera skoldagen kunde utföras på gruppnivå, vilket resultatet visade hade påverkat elevernas skolgång positivt. Studiens resultat visade även att det fanns ett behov av att fler åtgärder som exempelvis anpassningar utfördes på gruppnivå för alla elever oavsett om eleverna hade en diagnos eller inte. Det är resultat som författarna inte kunnat finna utmärkande i andra studier.

Det framkom av studiens resultat att anpassningar i skolmiljö utfördes för att elever skulle kunna utföra och orka utföra skolaktiviteter, men även för att elever skulle kunna orka och kunna fortsätta utföra aktiviteter utanför skolan. Författarna ansåg att detta arbetssätt och syfte med åtgärder var ett resultat som kunde styrka vikten av att en arbetsterapeut arbetade utifrån att beakta person, vilka aktiviteter personen utförde under hela dagen och i vilka miljöer aktiviteterna utfördes i samt hur detta samspel kunde påverka aktivitetsutförandet. Det påvisade även arbetsterapeuters kunskap om miljöns påverkan på elevers delaktighet i skolaktiviteter, vilket kan stärka tidigare studiers resultat (Jacobsson, 2016).

Resultatet visade att de vanligaste arbetsterapeutiska åtgärderna som beskrevs av samtliga deltagare var konkreta åtgärder. Det vill säga hjälpmedel, anpassningar och observationer, vilka var åtgärder som omgivningen kunde se. Åtgärder som exempelvis strategier för aktivitetsutförande, struktur eller att elever själva skulle hitta lösningar på problem var det främst arbetsterapeuter som beskrev, vilket kunde sägas vara åtgärder som inte var synliga som ett föremål. Att resultatet visade detta kunde ha att göra med arbetsterapeuters fokus på aktivitet och aktivitetsutförandet. Fisher (2013) menar att åtgärder utifrån aktivitetscentrerad arbetsterapi har fokus på att öka aktivitetsförmågan och det kan innebära en stor variation på de arbetsterapeutiska åtgärderna. Enligt Peny-Dahlstrand (2016) kan det arbetet innebära åtgärder som inte alltid är synliga.

Åtgärdernas inverkan på aktivitet & delaktighet

Resultatet visade att när åtgärderna blev rätt för eleverna blev effekterna av åtgärderna positiva för eleverna och deras skolgång, vilket kunde visa sig genom bland annat ökad koncentration och inlärningsförmåga, ökad delaktighet i klassrummet och att eleverna kunde utföra sådant de inte kunnat innan. Fisher (2013) beskriver att om de arbetsterapeutiska åtgärderna är aktivitetscentrerade kan det ge eleverna ökad delaktighet i skola, vilket även studiens resultat påvisade eftersom deltagarna beskrev att de arbetsterapeutiska åtgärderna gjordes utifrån de aktiviteter som eleven skulle utföra i skolmiljö och kunde öka elevernas aktivitetsförmåga och delaktighet. Förutom att resultatet i studien visade på ökad aktivitetsförmåga och delaktighet i skola för elever visade resultatet även att andra yrkesverksamma i skola upplevde att det arbetsterapeutiska arbetet bidragit till ökad kompetens och bekräftelse för deras arbete. Detta var ett resultat som författarna inte kunnat hitta i tidigare studier och skulle därför kunna vara ett viktigt fynd som enligt författarna kunde ge indikation på att det arbetsterapeutiska arbetet kunde påverka andra professioners arbete positivt.

Metoddiskussion

Syftet med studien var att fånga deltagarnas egna upplevelser och tankar och därför valdes en kvalitativ metod. Styrkan med kvalitativ undersökning är att dess primära syfte är att förstå människors erfarenheter och upplevelser (Kristensson, 2014). Nackdelen är att resultatet inte går att generalisera på hela befolkningen eftersom antalet deltagare är få (Kristensson, 2014). Därför går studiens resultat inte att generalisera till en större grupp. Ovanstående bör beaktas när resultatet granskas. För studiens tillförlitlighet resonerar författarna kring pålitlighet, trovärdighet och överförbarhet enligt Graneheim och Lundman (2004).

Urvalet skedde genom bekvämlighets- och snöbollsurval, vilket författarna ansåg lämpligt för studien. Deltagarna hade relevanta erfarenheter från fem olika skolformer och sex olika professioner i skola, vilket ansågs vara av betydelse för studiens syfte och kunde anses öka studiens trovärdighet. Endast kvinnor i södra Sverige deltog i studien. Trovärdigheten hade kunnat öka ytterligare om den geografiska spridningen varit större samt om män hade deltagit eftersom det hade kunnat ingå fler deltagare till studien. Deltagarna tog själva kontakt med författarna för deltagande, vilket kunde ha inneburit att deltagarna redan innan hade positiva upplevelser av arbetsterapeuter och arbetsterapeutiska åtgärder i skola.

Författarna valde att utforma en egen intervjuguide, vilken testades genom en provintervju för att stärka studiens giltighet. Provintervjun var viktig eftersom författarna hade begränsad erfarenhet av att genomföra intervjuer. På grund av oerfarenhet kunde relevant information samt följdfrågor uteblivit under intervjuerna. Med anledning till författarnas oerfarenhet att intervjuar valde författarna att genomföra sex av nio intervjuer tillsammans. Detta för att kunna dra lärdom av varandra och ges möjlighet att kunna ställa fler följdfrågor med relevans för studiens syfte. En obalans skapades under dessa intervjuerna eftersom det var två intervjuare och en respondent och detta kunde ha påverkat om hur respondenten kände sig bekväm med att dela med sig av sina beskrivningar och upplevelser. Svaren från intervjuerna hade troligtvis kunnat utvecklas ytterligare för att få en djupare och mer utförlig förståelse för vad deltagarna berättade och upplevde om författarna hade haft erfarenhet av intervjuer sedan tidigare och varit en intervjuare.

Samma intervjuguide och samma frågor ställdes till samtliga deltagare, vilket kunde öka studiens pålitlighet. Eftersom intervjuerna var semistrukturerade ställdes frågorna i vissa intervjuer i olika ordning och beroende på deltagarnas svar ställdes olika följdfrågor för att få relevanta svar som kunde kopplas till studiens syfte. Tre intervjuer genomförde författarna ensamma med anledning av att två av dessa gjordes via telefon och en genomfördes hemma hos en av författarna. Intervju genomfördes hemma hos en av författarna, vilket deltagaren valde själv. Kristensson (2014) menar att intervjun bör genomföras på en plats som deltagaren själv valt och att det är en plats med liten risk för störning. Att intervjun utfördes hemma hos en av författarna kunde ha påverkat deltagaren negativt eftersom deltagaren kunde ha upplevt en känsla av underläge och mindre trygg eftersom intervjun utfördes på en plats som var trygg för intervjuaren.

Tid för intervjuerna varierade och en intervju genomfördes på endast 14 minuter, detta med anledning av att deltagaren var stressad och hade begränsat med tid. Intervjuns längd kunde ha påverkat deltagarens möjlighet att utveckla sina beskrivningar och upplevelser och därför kunde författarnas möjlighet att samla in data eventuellt ha påverkats. Eftersom intervjun var sista i ordningen ansåg författarna att intervjuaren visste vad som skulle frågas, varför det skulle frågas och hur det skulle frågas. Kvale och Brinkmann (2014) menar att om intervjuaren vet vad som ska frågas, varför det frågas och hur det ska frågas kan en kort intervju vara rik på mening.

Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att intervjuer vanligtvis skrivs ut ordagrant efter inspelning men att en intervju även kan registreras genom att intervjuaren använder sitt minne, lutar till sin empati och skriver ner de viktigaste aspekterna från intervjun efteråt. Det görs oftast med hjälp av anteckningar som förts under intervjun (Kvale & Brinkmann, 2014). På detta sätt registrerades en intervju då telefonens mikrofon inte fungerade under inspelningen. Efter att de viktigaste aspekterna från intervjun hade skrivits ner fick deltagaren godkänna materialet, vilket under dataanalysen användes på samma sätt som det övriga transkriberade materialet. Det kunde ha påverkat datainsamlingen och resultatet eftersom de exakta formuleringarna under intervjun kunde ha försvunnit vid registreringen. Författarna valde därför att inte ta med citat från denna intervju.

Analys av datan från intervjuerna gjordes genom kvalitativ innehållsanalys eftersom författarna ansåg den innehållsanalys som mest relevant för studiens syfte och därför uteslöts andra dataanalysmetoder. För att öka studiens trovärdighet valde författarna att vara uppdelade vid kodning och kategorisering för att sedan tillsammans diskutera fram en gemensam analys. För att stärka resultatet och studiens verifierbarhet använde författarna observatörstriangulering under analysprocessen, vilket innebar att två eller flera personer läste och tolkade materialet i intervjuerna (Malterud, 2014). Författarna valde att inkludera data från intervjuerna som relaterade till syftet och uteslöt information som inte relaterade till syftet. Författarna använde citat från de transkriberade texterna till resultatredovisningen, vilket enligt Graneheim och Lundman (2004) kan stärka studiens trovärdighet.

Slutsats

Av studien framgick det att det arbetsterapeutiska arbetet i skola utgick från elevernas behov och förutsättningar. Det arbetsterapeutiska arbetet utgjorde en kombination av kartläggning i form av observation, samtal med andra yrkesverksamma i skola, samarbete med andra professioner och nätverk kring eleven samt med en helhetssyn på elevens aktiviteter i alla miljöer. Utifrån de behov, förutsättningar och mål som fanns för eleven utformades åtgärder för att kunna öka aktivitet och delaktighet i skola. Åtgärderna kunde bland annat vara hjälpmedel och anpassningar i skolmiljö. Åtgärderna beskrevs övergripande ge positiv inverkan på elevernas aktivitet och delaktighet i skola samt positiva upplevelser även för de andra yrkesverksammars arbete eftersom åtgärderna bland annat kunde bidra med ökad kompetens i arbetet. Studiens resultat påvisade att det arbetsterapeutiska arbetssättet

vanligtvis var med punktinsatser som kunde ge positiva effekter för elevernas skolgång och att det fanns en efterfrågan av att en arbetsterapeut fanns anställd på skola. Arbetsterapeuters kunskaper, åtgärder och synsätt beskrevs kunna bidra till en kompletterande profession i skola och som kunde bidra till ökad förståelse för elevernas behov i skola. Författarna anser att resultatet av studien är av betydelse eftersom det skulle kunna användas som underlag för att öka medvetenheten om arbetsterapeuters kompetens, arbetssätt och åtgärder i skola. Enligt författarna kan resultatet av studien indikerar på att arbetsterapeuter kan vara en betydelsefull profession i skola samt ett komplement och stöd till de andra yrkesverksamma i skola för att möjliggöra en så bra skolgång som möjligt för alla elever, oavsett om eleverna har en diagnos eller inte. Fler kvalitativa och kvantitativa studier skulle behöva göras enligt författarna, med fler antal deltagare och större urval gällande vilka effekter arbetsterapeutiskt arbete i skola skulle kunna ge för att möjliggöra elevers aktivitet och delaktighet i skola.

Referenslista

- American occupational therapy association. (2011). Occupational therapy services in early childhood and school-based settings. *American journal of occupational therapy*, 65, 46–54. doi:10.5014/ajot.2011.65S46
- American Occupation Therapy Association. (2014). Occupational therapy practice framework: domain and process. (3rd. ed.). *American journal of occupational therapy*, 68(1), 1-48. doi: 10.5014/ajot.2014.682006
- American occupational therapy association. (2016). Occupational therapy in school settings. Hämtad 2019-04-30 från <https://www.aota.org/About-Occupational-Therapy/Professionals/CY/school-settings.aspx>
- Backman, L. C. (2010). Occupational balance and well-being. I H. C, Christiansen & E. A, Townsend (Red.), *Introduction to occupation- the art and science of living* (2. uppl., s. 231-249). New Jersey: Pearson Education.
- Barnes, J. K., & Tuner, D. K. (2001). Team collaborative practices between teachers and occupational therapists. *American journal of occupational therapy*, 55(1), 83-89. doi:10.5014/ajot.55.1.83
- Bazyk, S., & Cahill, S. (2015). School based occupational therapy. I J. Case-Smith & J. C. O'Brien (Red.), *Occupational therapy for children and adolescents* (7. uppl., s. 664-703). St. Louis, Mo.: Elsevier Mosby.
- Boyt Schell, B., Gillen, G., Scaffa, E. M., & Chon, S. E. (2014). Individual variance- body structures and functions. I B, Boyt Schell, G. Gillen & M. E, Scaffa (red), *Willard and Spackman's occupational therapy* (12. uppl., s. 216-224). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Case-Smith, J., Weaver, L., & Holland, T. (2014). Effects of a classroom-embedded occupational therapist–teacher handwriting program for first-grade students. *American Journal of Occupational Therapy*, 68(6), 690–698. doi:10.5014/ajot.2014.011585

- Christiansen, C. H., & Townsend, E. A. (2010). An introduction to occupation. I H. C, Christiansen & E. A, Townsend (Red.), *Introduction to occupation- the art and science of living* (2. uppl., s. 1-34). New Jersey: Pearson Education.
- Dickie, V. (2014). What is occupation?. I B, Boyt Schell, G. Gillen & M. E, Scaffa (red), *Willard and Spackman's occupational therapy* (12. uppl., s. 2-8). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Erlandsson, L-K., & Persson, D. (2014). *ValMO-modellen- ett redskap för aktivitetsbaserad arbetsterapi*. Lund: Studentlitteratur.
- Fisher, A. G. (2013). Occupation-centred, occupation-based, occupation-focused: Same, same or different?. *Scandinavian journal of occupational therapy*, 20(3), 162-173, doi:10.3109/11038128.2012.754492
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today* (24), 105-112, doi:10.1016/j.nedt.2003.10.001
- Göransson, K., Lindqvist, G., Klang, N., Magnusson, G., & Nilholm, C. (2015). *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning En enkätstudie*. (Forskningsrapport 2015:13). Karlstad: Institutionen för pedagogiska studier, Karlstad Universitet.
- Hammell, K.W. (2004). Dimensions of meaning in the occupations of daily life. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 71(5), 296-305. <https://doi.org/10.1177/000841740407100509>
- Hemmingsson, H. (2016). Delaktighet i skolmiljön. I A-C. Eliasson, H. Lidström & M. Peny-Dahlstrand (Red.), *Arbetsterapi för barn och ungdom* (s. 179-191). Lund: Studentlitteratur.
- Hemmingsson, H., Gustavsson, A., & Townsend, E. (2007). Students with disabilities participating in mainstream schools: policies that promote and limit teacher and therapist cooperation. *Disability & Society*, (22)4, 383-398, doi:10.1080/09687590701337892

- Jacobsson, H. (2016). Arbetsterapeutens roller och verksamhetsområden. I A-C. Eliasson, H. Lidström & M. Peny- Dahlstrand (Red.), *Arbetsterapi för barn och ungdom* (s. 107-118). Lund: Studentlitteratur.
- Kennedy, S., & Stewart, H. (2012). Collaboration with teachers: a survey of South Australian occupational therapists' perceptions and experiences. *Australian occupational therapy journal*, 59(2), 147-155. doi:0.1111/j.1440-1630.2012.00999.x
- Kielhofner, G. (2012a). Görandet och blivandet: aktivitetsförändring och aktivitetsutveckling. I K, Falk, C. Falk & H. Stedman (Red. Övers.), *Model of human occupation: teori och tillämpning* (s. 123- 135). Lund: Studentlitteratur.
- Kielhofner, G. (2012b). Miljön och människans aktivitet. I K, Falk, C. Falk & H. Stedman (Red. Övers.), *Model of human occupation: teori och tillämpning* (s. 85-100). Lund: Studentlitteratur.
- Knorrning, V. A- L. (2012). *Psykisk ohälsa hos barn och ungdomar*. Lund: Studentlitteratur.
- Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. Stockholm: Natur och kultur.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (S. E. Torell, Övers. 3. [rev.] uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Lag om etikprövning av forskning som avser människor* (SFS: 2003:460). Hämtad från Riksdagens webbplats: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460
- Law, M., Cooper, B.A., Strong, S., Stewart, D., Rigby, P., & Letts, L. (1996). The person environment occupation model: a transactive approach to occupational performance. *Canadian journal of occupational therapy*, 63(1), 9-23. <https://doi.org/10.1177/000841749606300103>

- Lidström, H., & Munkholm, M. (2018). *Nordisk forskning inom arbetsterapi relaterat till skolan- en kunskapsöversikt*. Hämtad från Sveriges arbetsterapeuters webbplats:
<https://www.arbetsterapeuterna.se/Om-forbundet/Forbundets-forlag/Nordisk-forskning-inom-arbetsterapi-relaterat-till-skolan--en-kunskapsoversikt-2018/?fbclid=IwAR0suXMzb4vy1tWqgsirDG9mWvktrLPHSivIuHGDTp-GhpvanaVrAlbqXCM>
- Lidström, H. (2016). Att växa upp i en digital miljö. I A-C. Eliasson, H. Lidström & M. Peny-Dahlstrand (Red.), *Arbetsterapi för barn och ungdom* (s. 85-92). Lund: Studentlitteratur.
- Lindfors, P. (2011). *Samarbete: människans väg till framgång - om de många nivåer av samarbete som bygger upp oss och våra samhällen*. Stockholm: Fri tanke.
- Lundman, B., & Graneheim, H. U. (2017). Kvalitativ innehållsanalys. I B. Höglund Nielsen & M. Granskär (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. (3. uppl., s. 219-233). Lund: Studentlitteratur.
- Läraryrket. (2013). *Vem hinner vara lärare i gymnasieskolan? Perspektiv på läraryrket- arbetsbelastning*. Hämtad från
https://res.cloudinary.com/lararforbundet/image/upload/v1387548621/d8fa97831cb51b9c88d52fca73d6eeb57afca55a/gymnasierapport_2013.pdf
- Malterud, K. (2014). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning- en introduktion*. (P. Larsson, Övers. 3. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Munkholm, M. (2016). Aktivitet och hälsa. I A-C. Eliasson, H. Lidström & M. Peny-Dahlstrand (Red.), *Arbetsterapi för barn och ungdom* (s. 43-52). Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för delaktighet. (2017a). *Insatser under skoltiden kan underlätta inträde på arbetsmarknaden*. Hämtad 2019-02-26 från
<http://www.mfd.se/om-mfd/nyheter-och-press/nyheter/nyheter-2014/insatser-under-skoltiden-kan-underlatta-intrade-pa-arbetsmarknaden/>
- Myndigheten för delaktighet. (2017b). Digital teknik i skolan. Hämtad 2019-02-26 från
<http://www.mfd.se/kunskapsomraden/digital-teknik/digital-teknik-i-skolan/>

Occupational therapy Australia. (2011). Submission- supporting students with special needs & disabilities in schools: the role of occupational therapy. Hämtad 2019-04-30 från <https://www.otaus.com.au/sitebuilder/advocacy/knowledge/asset/files/18/20110524submissionfinal.pdf>

Peny- Dahlstrand, M. (2016). Aktivitetens betydelse för barn och ungdom. I A-C, Eliasson, H, Lidström & M, Peny-Dahlstrand (red), *Arbetsterapi för barn och ungdom*. (s. 23- 33). Lund: Studentlitteratur

Polatajko, H. J. (2010). The study of occupation. I H. C, Christansen & E. A, Townsend (Red.), *Introduction to occupation- the art and science of living*. (2. uppl., s. 57-80). New Jersey: Pearson Education.

Skollag (SFS: 2010:800). Hämtad från Riksdagens webbplats:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket. (2019). Komplex yrkesroll skapar stress. Hämtad 2019-04-30 från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/komplex-yrkesroll-skapar-stress>

Skolverket. (u.å). Speciallärare och specialpedagog. Hämtad 2019-04-30 från <http://www.gymnasieinfo.se/yrke/362>

Socialstyrelsen. (2003). *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa* (2003-4-1). Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10546/2003-4-1.pdf>

Specialpedagogik. (2017). Projektledare Åsa Strömberg: ”Rollerna kompletterar varandra”. Hämtad 2019-02-26 från <https://specialpedagogik.se/projektledare-asa-stromberg-rollerna-kompletterar-varandra/>

Stalder, K. C., Kottorp, A., Steinlin, M., & Hemmingsson, H. (2018). Children's and teachers' perspectives on adjustments needed in school settings after acquired brain injury.

Scandinavian Journal of Occupational Therapy, (25)4, 233-242.

doi:10.1080/11038128.2017.1325932

Sveriges Arbetsterapeuter. (2016). Vad gör en arbetsterapeut? Hämtad 2019-02-01 från <https://www.arbetsterapeuterna.se/Fakta-om-arbetsterapi/Vad-gor-en-arbetsterapeut/>

Truong, V., & Hodgetts, S. (2017). An exploration of teacher perceptions toward occupational therapy and occupational therapy practices: a scoping review. *Journal of occupational therapy, schools & early intervention*, 10(2), 121-136.
<http://dx.doi.org/10.1080/19411243.2017.1304840>

Vroman, K. (2015). Adolescent development: transitioning from child to adult. I J. Case-Smith & J. C. O'Brien (Red.), *Occupational therapy for children and adolescents*. (7. uppl., s. 102-128). St. Louis, Mo.: Elsevier Mosby.

World Health Organisation. (1948). What is the WHO definition of health? Hämtad 2019-03-01 från <http://www.who.int/suggestions/faq/en/>

Zuzanek, J. (2009). Time use imbalance- developmental and emotional costs. I K, Matuska & C, Christiansen (Red.), *Life balance: multidisciplinary theories and research*. (s. 207-222). Thorofare, NJ: Slack.

Bilagor

Bilaga 1 (3) Informationsbrev mellanhand

Informationsbrev till mellanhand

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsovetenskaper

Till

Hur beskrivs och upplevs arbetsterapeuters arbete i skola?

Vi skulle uppskatta om du ville vara behjälplig med att skicka en förfrågan till arbetsterapeut och andra yrkesverksamma i Er skola för deltagande till ovanstående studie.

Bakgrunden till vår studie är att det finns begränsad forskning gällande arbetsterapeutiskt arbete i skola. Vi vill därför genom intervjuer undersöka hur arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola beskriver och upplever det arbetsterapeutiska arbete som görs i skolan.

Om intresse finns för att delta önskar vi få besked om detta via mail eller telefon senast den 30 mars 2019. Har vi inte hört från Er innan dess återkommer vi med förfrågan.

Vi vänder oss till arbetsterapeuter och/eller andra yrkesverksamma i skola som och har-, eller har haft kontakt med arbetsterapeutiskt arbete på skolan. Vi önskar utföra en intervju via telefon eller möte med dem avseende deras upplevelser om arbetsterapeutiskt arbete.

Intervjuerna beräknas ta 30-45 minuter och kommer vid godkännande att spelas in. Deltagandet är helt frivilligt och det kan avbrytas när som helst utan att deltagaren behöver ange varför. All information kommer behandlas konfidentiellt, det vill säga att inga obehöriga kan få tillgång till den.

Om Du har några frågor eller vill veta mer, kontakta gärna oss eller vår handledare.

Med vänlig hälsning

Rebecca Pettersson
Studerande på
arbetsterapeutprogrammet
e-post: re1373pe-s@student.lu.se

Patricia Ezzi Larsson
Studerande på
arbetsterapeutprogrammet
e-post: patriciaezzi@gmail.com

Handledare
Elisabeth Persson
Adjunkt, leg arbetsterapeut, dr med vet
Arbetsrapport och aktivitetsvetenskap
Institutionen Hälsovetenskaper, HSC
Lunds universitet
Box 157, 221 00 Lund

Bilaga 2 (3) Informationsbrev och samtyckesblankett deltagare

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

Informationsbrev till deltagare

Institutionen för hälsovetenskaper

Hur beskrivs och upplevs arbetsterapeuters arbete i skola?

Bakgrunden till vår studie är att det finns begränsad forskning gällande arbetsterapeutiskt arbete i skola. Syftet med vår studie är att beskriva arbetsterapeuters arbete i skola samt hur detta upplevs av arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola.

Vi skulle vilja göra en intervju med Dig med frågor utifrån ovanstående syfte. Intervjun beräknas ta 30 till 45 minuter och genomförs av oss. Vi erbjuder plats för intervjun alternativt att Du själv föreslår plats. Med Din tillåtelse vill vi gärna spela in intervjun. Inspelningen och all annan information som du lämnar kommer att behandlas konfidentiellt, det vill säga att ingen obehörig får tillgång till den. All insamlad digital data kommer förvaras på lösenordskyddat usb och data i pappersform kommer förvaras i pärm inlåst hos en av författarna. Materialet kommer endast användas vid behov för studiens syfte.

Deltagandet är helt frivilligt och Du kan avbryta när som helst utan att behöva ange varför.

Om Du vill delta ber vi Dig underteckna samtyckesblanketten. Samtyckesblanketten kommer att signeras av båda parter vid intervjutillfället och författarna ansvarar för att ta med samtyckesblanketten till intervjun. Vid frågor är Du välkomna att kontakta oss eller att fråga vid intervjutillfället.

Studien ingår som ett examensarbete i arbetsterapeutprogrammet.

Om Du har några frågor eller vill veta mer, kontakta gärna oss eller vår handledare.

Med vänlig hälsning

Rebecca Pettersson

Studerande på

arbetsterapeutprogrammet

e-post: re1373pe-s@student.lu.se

Patricia Ezzi Larsson

Studerande på

arbetsterapeutprogrammet

e-post: patriciaezzi@gmail.com

Handledare

Elisabeth Persson

Adjunkt, leg arbetsterapeut, dr med vet

Arbetsterapi och aktivitetsvetenskap

Institutionen Hälsovetenskaper, HSC

Lunds universitet

Box 157, 221 00 Lund

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsovetenskaper

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av informationen om studien: **Hur beskrivs och upplevs arbetsterapeuters arbete i skola?**

Jag har också tagit del av informationen att deltagandet är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta utan att behöva ange orsak.

Härmed ger jag mitt samtycke till att delta i studien.

Underskrift av studiedeltagare

Underskrift av student

Ort, datum

Ort, datum

Underskrift

Underskrift

Telefonnummer

Telefonnummer

Bilaga 3 (3) Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Vårt syfte är att beskriva arbetsterapeuters arbete i skola samt hur detta upplevs av arbetsterapeuter och andra yrkesverksamma i skola.

Kön:

Profession:

Intervjufrågor

PROFESSIONEN

Hur länge har du arbetat som arbetsterapeut/ annan profession i skola?

Inom vilken skolform är du anställd?

Hur länge har du arbetat på arbetsplatsen?

ARBETSTERAPEUTISKA ÅTGÄRDER

Vilka arbetsterapeutiska åtgärder i skolan har du varit i kontakt med?

Kan du berätta hur du upplevde åtgärderna?

Vilka positiva upplevelser har du av arbetsterapeutiska åtgärder?

Vilka negativa upplevelser har du av arbetsterapeutiska åtgärder?

PROFESSIONERNAS ARBETE OCH SAMARBETE

Hur upplever du att åtgärderna påverkat ditt arbete?

Hur upplever du samarbetet med arbetsterapeut/ andra yrkesverksamma i skola?

ELEVERNAS DELAKTIGHET OCH AKTIVITET I SKOLA

Vad upplever du att elevernas behöver mest hjälp/stöttning med?

Hur upplever du att arbetsterapeutiska åtgärder påverkat elevernas/elevens skolgång?

AVSLUT

Finns det möjlighet att återkomma vid behov av fler frågor eller oklarheter?